

## ODNOS SLOBODE VRŠENJA ČLANSKIH PRAVA I OBVEZE LOJALNOG POSTUPANJA

Izv. prof. dr. sc. Antun Bilić\*  
Sara Senjak, mag. iur.\*\*

UDK 347.72  
<https://doi.org/10.30925/zpfsr.47.1.15>  
Ur.: 1. prosinca 2025.  
Pr.: 13. siječnja 2026.  
Pregledni rad

### Sažetak

*Sloboda vršenja članskih prava i obveza lojalnog postupanja predstavljaju dva suprotstavljena pola korporativnog upravljanja. Svako od tih načela u svojem bi apsolutnom obliku dokinulo ono drugo, zbog čega je potrebno pronaći kriterije za uspostavljanje optimalne ravnoteže. Treba poći od cilja društva, iz kojega izvire obveza lojalnosti i koji se različito odražava na tri kategorije članskih odluka, odnosno ostalih prava. Prvu kategoriju čine poslovodne odluke, kojima se cilj društva izravno ostvaruje. Prilikom glasanja o tim odlukama članovi moraju postupati lojalno i vlastiti interes u potpunosti podvrgnuti interesu društva. Drugu kategoriju čine odluke kojima se mijenja društveni ugovor, poput povećanja ili smanjenja temeljnog kapitala. Budući da cilj društva ovisi o konkretnom društvenom ugovoru, a ne obrnuto, članovi nemaju obvezu biti lojalni kada glasaju za ili protiv takvih izmjena. Treću kategoriju čine ostale članske odluke i prava, poput odluke o upotrebi dobiti, odluke o imenovanju ili opozivu članova uprave te prava prenijeti poslovni udio. Kroz njih članovi imaju priliku izraziti vlastiti interes, koji se može razlikovati od cilja društva, ali nije od njega sasvim neovisan. Zbog toga su članovi vezani lojalnošću samo ako je izvjesno da će ostvarenje njihove osobne koristi rezultirati značajnom štetom za društvo ili druge članove.*

**Ključne riječi:** *sloboda vršenja članskih prava; obveza lojalnog postupanja; članovi društva; društvo s ograničenom odgovornošću; korporativno upravljanje.*

\* Dr. sc. Antun Bilić, izvanredni profesor, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet; antun.bilic@unizg.pravo.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5144-0821>.

\*\* Sara Senjak, mag. iur., odvjetnička vježbenica, BDV odvjetničko društvo d.o.o.; sara.senjak1@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8323-0045>.

◆ Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci licenciran je u skladu s Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International licencom (CC BY-NC-ND 4.0).

## 1. UVOD

Svako društvo počiva na svojim članovima. Oni osnivaju društvo, mijenjaju društveni ugovor, donose druge važne organizacijske odluke i, naposljetku, odlučuju o prestanku društva. U društvima osoba članovi su praktički i jedini korporativni akteri, pa vode poslove i zastupaju društvo. U društvima kapitala oni poslovodnu ulogu uglavnom prepuštaju upravi. Ipak, u društvu s ograničenom odgovornošću (u daljnjem tekstu: d.o.o.) članovi društva mogu davati obvezujuće upute upravi društva (čl. 422. st. 2., čl. 427. st. 1. ZTD-a<sup>1</sup>) te ih svakodobno opozvati (čl. 424. st. 1. ZTD-a). Prema tome, i u d.o.o.-u članovi društva imaju odlučujući utjecaj na upravljanje društvom.<sup>2</sup> Uostalom, u praksi je vrlo često da su barem neki od članova društva ujedno i članovi uprave.

Jedino u dioničkom društvu (u daljnjem tekstu: d.d.) uprava, u okviru svojih nadležnosti, vodi poslove na vlastitu odgovornost (čl. 240. st. 1. ZTD-a), dakle neovisno o uputama glavne skupštine, odnosno dioničara.<sup>3</sup> Ipak, stvarnost je često drugačija, što je institucionalizirano u okviru koncernskih pravila o zaštiti ovisnoga društva od štetnih uputa koje bi mu mogao dati njegov većinski dioničar, odnosno vladajuće društvo (čl. 496.-502. ZTD-a).

Iako je, dakle, pokretačka sila korporativnog upravljanja aktivnost članova društva, ne postoje jasna pravila o tome kako bi se oni pritom trebali ponašati. Temeljni je problem sljedeći: s jedne strane, bilo bi očekivano da članovi društva mogu slobodno vršiti svoja članska prava, onako kako im se čini najboljim i kako odgovara njihovim interesima, dok s druge strane, članovi bi se trebali ponašati lojalno prema zajedničkom društvu i jedni prema drugima, tako da doprinesu ili barem ne odmažu ostvarenju cilja društva.<sup>4</sup>

Dok se ranije, osobito u djelima Jakše Barbića, pisalo o jednoj<sup>5</sup> ili drugoj<sup>6</sup>

- 1 Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, br. 111/93., 34/99., 121/99., 52/00., 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 111/12., 125/11., 68/13., 110/15., 40/19., 34/22., 114/22., 18/23., 130/23., 136/24. (u daljnjem tekstu: ZTD).
- 2 Jakša Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću* (Zagreb: Organizator, 2025.), 429 i 430.
- 3 Jakša Barbić, *Pravo društava, Dioničko društvo* (Zagreb: Organizator, 2025.), 938.
- 4 O tome da su te dvije tendencije u konfliktu ili napetosti, za njemačko pravo Holger Altmeppen, *GmbHG* (München: C. H. Beck, 2023.), § 13, para. 29; Jan Lieder, „§ 13 Juristische Person; Handelsgesellschaft“, u: *Michalski GmbHG, Band 1*, ur. Andreas Heidinger, Stefan Leible i Jessica Schmidt (München: C. H. Beck, 2023.), para. 131.
- 5 O slobodi vršenja članskih prava, primjerice, u kontekstu sudjelovanja na glavnoj skupštini i prava glasa v. u: Barbić, *Pravo društava, Dioničko društvo*, 1501; u kontekstu izmjene društvenog ugovora v. u: Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 23.
- 6 O obvezi lojalnosti v. u: Barbić, *Pravo društava, Dioničko društvo*, 608-613; Barbić, *Pravo društava, Društva osoba* (Zagreb: Organizator, 2019.), 92-97, 452-459, 594-595; Tea Hasić, „Dužnost dioničara na lojalno postupanje prema društvu i ostalim dioničarima“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 34, br. 2 (2013): 785-815; Jelena Arambašić, „Načelo lojalnog postupanja članova društava osoba“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 60, br. 4 (2023): 739-757; Matej Trkanjec, „Načelo lojalnosti u trgovačkim društvima u kontekstu zabrane zlouporabe prava“, *Pravo u gospodarstvu* 58, br. 4 (2019): 615-634; Vilim Gorenc,

tendenciji, u hrvatskoj pravnoj književnosti gotovo da i nema radova koji bi ih sustavno usporedili i pokušali između njih uspostaviti ravnotežu.<sup>7</sup> Pitanje je u kojim situacijama i do koje mjere članovi društva mogu svoja članska prava vršiti kako žele. I, s druge strane, kada ih dužnost lojalnosti obvezuje na jednoobrazno ili barem usklađeno ponašanje?

Kako bi se odgovorilo na postavljena pitanja, proučit će se ne samo zakonski izričaj nego i sustavno uređenje, odnosno arhitektonika prava društava. Osim toga, analizirat će se pravna literatura, kako domaća tako i njemačka, s obzirom na to da je njemačko pravo poslužilo kao uzor hrvatskom pravu društava.<sup>8</sup> Naposljetku, istražiti će se i sudska praksa koja se odnosi na člansku slobodu ili obvezu lojalnosti. Zaključci do kojih se dođe trebali bi pružiti smjernice članovima društva o tome kako se smiju, a kako se ne smiju ponašati. Jednako tako, mogli bi biti korisni i svima onima koji pomažu u prevenciji ili rješavanju članskih sukoba.

Odnos slobode i obveze lojalnosti prvenstveno će se analizirati na primjeru d.o.o.-a, kojih ima daleko najviše<sup>9</sup> i koji su gotovo metonimija za hrvatsko trgovačko društvo. Dobiveni zaključci moći će se, na odgovarajući način, primijeniti i na ostala društva osoba i kapitala. Najprije će se ukratko definirati sloboda vršenja članskih prava (2.), zatim obveza lojalnosti prema društvu i drugim članovima (3.). Potom će se pokušati pronaći kriterij njihova razgraničenja i uspostave ravnoteže (4.), a rad će završiti zaključkom (5.).

---

*Komentar Zakona o trgovačkim društvima* (Zagreb: RRiF, 2008.), 348-349.

- 7 Ponekad se navodi da su interesi članova podređeni interesu društva, ali da ih članovi mogu ostvarivati dok se ne protive interesu društva (Arambašić, „Načelo lojalnog postupanja“, 740). Međutim, pravo je pitanje kada se interesi članova protive interesu društva.
- 8 Za njemačko pravo o obvezi lojalnosti v. u: Altmeyden, *GmbHG*, § 13, para. 29.-60; Michael Beurskens, „§ 13 Juristische Person; Handelsgesellschaft“, u: *Noack/Servatius/Haas GmbHG* (München: C. H. Beck, 2025.), para. 59.-75; Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 132.-222; Hanno Merkt, „§ 13 Juristische Person; Handelsgesellschaft“, u: *Münchener Kommentar GmbHG, Band 1*, ur. Holger Fleischer i Wulf Goette (München: C. H. Beck, 2025.), para. 94.-222; Rüdiger Wilhelmi, „§ 13 Juristische Person; Handelsgesellschaft“, u: *BeckOK GmbHG*, ur. Hildegard Ziemons, Carsten Jaeger i Moritz Pöschke (München: C. H. Beck, 2025.), para. 179.-192; Holger Fleischer i Lars Harzmeier, „Zur Abdingbarkeit der Treuepflichten bei Personengesellschaft und GmbH“, *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht* 33 (2015): 1289-1297.
- 9 Statistički podaci pokazuju da je u rujnu 2025. godine bilo oko 130.000 registriranih i 110.000 aktivnih d.o.o.-a te oko 45.000 registriranih i 36.000 aktivnih j.d.o.o.-a (pristup 9. studenoga 2025., <https://podaci.dzs.hr/2025/hr/96979>), što znači da postoji jedan aktivni d.o.o. (ili j.d.o.o.) na svakih 26 stanovnika (polazeći do popisa stanovnika iz 2021. prema kojemu je Republika Hrvatska imala 3.871.833 stanovnika).

## 2. SLOBODA VRŠENJA ČLANSKIH PRAVA

U svakom društvu članovi imaju određena prava i obveze. Članska prava tradicionalno se dijele na upravljačka i imovinska<sup>10</sup>. U d.o.o.-u upravljačka prava obuhvaćaju pravo sudjelovanja i raspravljanja na skupštini, pravo glasa, pravo na obaviještenost, pravo na pobijanje odluka skupštine, pravo na postavljanje posebnih članskih zahtjeva – *actio pro socio*, *actio negatoria* – te pravo zatražiti prestanak društva zbog važnog razloga. U društvima osoba upravljačka prava članova društva obično su nešto šira od toga, jer članovi sami vode poslove društva, dok su u dioničkom društvu ta prava nešto uža.

Većina upravljačkih prava načelno je jednaka za sve članove društva. Tako članovi mogu sudjelovati u skupštini i biti obaviješteni o poslovima društva neovisno o tome imaju li 1 % ili 99 % temeljnog kapitala. Međutim, najvažnije upravljačko pravo – pravo glasa – razmjerno je sudjelovanju njihovih poslovnih udjela u temeljnom kapitalu. Naime, ako nije drugačije određeno društvenim ugovorom, svakih 10,00 eura nominalnog iznosa poslovnog udjela daje pravo na jedan glas (čl. 445. st. 2. ZTD-a).

U konačnici, važnost prava glasa nije toliko proporcionalna koliko je stupnjevita. Naime, pojedinom članu društva pravo glasa koristi isključivo ako njime može barem donekle utjecati na donošenje odluka. Zbog toga pravo glasa treba promatrati u kontekstu određenih „pragova“. Ugrubo, prvi prag bi bio onaj potreban za postavljanje određenih zahtjeva manjinskih članova (najčešće 10 % temeljnog kapitala u d.o.o.-u<sup>11</sup>, odnosno 5 % u d.d.-u).<sup>12</sup> Idući bi bio „blokirajući“ prag, koji članu omogućuje sprječavanje donošenja svih ili određenih odluka (više od 25 % glasova ili temeljnog kapitala za odluke koje se donose tročetvrtinskom većinom, odnosno više od 50 % za odluke koje se donose natpolovičnom većinom). Treći, vjerojatno najvažniji, jest prag koji članu omogućuje donošenje redovnih odluka koje se donose običnom većinom glasova. Njime se uspostavlja mogućnost prevladavajućeg utjecaja, što može dovesti do odnosa vladajućeg i ovisnog društva (ako je većinski dioničar također društvo ili barem poduzetnik, čl. 475. st. 1. ZTD-a). Naposljetku, konačni prag od 75 % glasova (ili temeljnog kapitala u d.d.-u) omogućuje donošenje strukturalno najvažnijih odluka, kao što su izmjena društvenog ugovora, odnosno statuta.

Stvarna važnost prava glasa ovisi i o nekim dodatnim čimbenicima. Tako član s relativno malim brojem glasova može povećati svoju glasačku snagu ako se sklopi ugovor o vezanju glasova, odnosno *pool* prava glasa.<sup>13</sup> Osim toga, spomenuti se

10 Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: VTS), Pž-929/2015-2 od 6. studenoga 2018.; VTS, Pž2115/2018-2 od 3. travnja 2018.; VTS, Pž-3959/07-3 od 25. rujna 2007.; VTS, Pž-2743/04-3 od 14. veljače 2006.

11 Prag od 10 % temeljnog kapitala u d.o.o.-u primjerice predviđaju čl. 408. st. 3., čl. 442. st. 3., čl. 443. st. 3., čl. 444. st. 1., čl. 450. st. 1., čl. 453. st. 1., čl. 468. st. 2., čl. 471. st. 1. ZTD-a.

12 Prag od 5 % temeljnog kapitala u d.d.-u primjerice predviđaju čl. 273.a st. 3., čl. 278. st. 1. i 2., čl. 298. st. 2., čl. 365. st. 2., čl. 371. st. 3. ZTD-a.

13 Više o tome v. u: Jakša Barbić, „Zajednica imatelja prava glasa u društvu“, *Zbornik 55. susreta pravnika: Opatija '17* (2017): 31-58.

pragovi uglavnom računaju samo s obzirom na glasove, odnosno temeljni kapital, koji su prisutni na skupštini. Drugim riječima, konkretna glasačka snaga pojedinog člana može se sa sigurnošću utvrditi tek na samoj skupštini. Ipak, u d.o.o.-u s manjim brojem članova koji imaju značajne poslovne udjele, treba očekivati da će svi doći na skupštinu.

Imovinska članska prava obuhvaćaju pravo na dividendu, pravo prvenstva pri preuzimanju poslovnih udjela kod povećanja temeljnog kapitala, pravo na otpremninu te pravo na isplatu ostatka likvidacijske ili stečajne mase.<sup>14</sup> Tome se može pridodati i pravo slobodnog prijenosa poslovnog udjela na drugu osobu.<sup>15</sup> Za razliku od upravljačkih prava, imovinska su prava uvijek proporcionalna, odnosno ovise o sudjelovanju poslovnih udjela u temeljnom kapitalu (naravno, ako društvenim ugovorom nije drugačije predviđeno).

Sam pojam članskog „prava“ već implicira da ga članovi društva mogu, ali i ne moraju koristiti.<sup>16</sup> Opće je poznato da manjinski članovi često ne koriste svoja upravljačka prava – ne dolaze na skupštine, ne glasaju, ne traže obavijesti, a za *actio pro socio* vjerojatno nisu ni čuli. Manjinski članovi često ne koriste ni svoja imovinska prava, osobito ako njihovo ostvarivanje zahtijeva određena ulaganja, kao što je to slučaj s pravom prvenstva.

Osim toga, i kada koriste svoja prava, članovi društva trebali bi moći odabrati kako će ih koristiti. To osobito vrijedi za pravo glasa, koje se može koristiti na različite načine. Članovi društva načelno su slobodni glasati u skladu s onime što smatraju da je najbolje za društvo ili za njih same. Uostalom, notorno je da u praksi članovi glasaju na različit način čak i kada je riječ o odlukama koje su iznimno važne za društvo. Dapače, nerijetko dolazi do trajnih sukoba među članovima društva, pri čemu oni iz principa glasaju jedni protiv drugih.

Po tome članska prava nalikuju drugim subjektivnim pravima. Naime, nositelj nekog prava može ga načelno izvršavati kako god želi, prema vlastitom interesu, barem do granice tuđih prava i općeg dobra. Tako je, primjerice, zabranjena šikana, odnosno vršenje svojeg prava isključivo s ciljem da bi se naštetilo drugome (čl. 31. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima<sup>17</sup>).

Sloboda članova da vrše članska prava u vlastitom interesu može naći svoje moralno, kao i društveno opravdanje u teoriji individualizma,<sup>18</sup> koja djeluje na dvjema

14 Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 283.

15 Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 138.

16 Hasić, „Dužnost dioničara“, 803.

17 Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine, br. 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09., 90/10., 143/12., 152/14. (u daljnjem tekstu: ZV).

18 O teoriji individualizma napisana je nepregledna literatura. Umjesto pokušaja iscrpnog nabiranja dovoljno je uputiti na: Donelson R. Forsyth i Crystal L. Hoyt, *For the Greater Good of All: Perspectives on Individualism, Society, and Leadership* (New York: Palgrave Macmillan, 2011.); Harry C. Triandis, *Individualism and Collectivism* (New York: Routledge, 1995.); Cigdem Kagitçibasi, „Individualism and Collectivism“, u: *Handbook of Cross-Cultural Psychology, Volume 3*, ur. John W. Berry, Marshall H. Segal i Cigdem Kagitçibasi (Needham Heights: Allyn and Bacon, 1997.), 1-51.

razinama. Prva bi bila inherentni, vrijednosni primat pojedinca nad kolektivom.<sup>19</sup> Preslikano na trgovačko društvo, to bi značilo da su članovi, iz kojih društvo proizlazi, važniji od samog društva (neovisno o tome što i sami članovi mogu biti trgovačka društva). Iz toga bi slijedilo da članovi mogu slobodno vršiti članska prava u vlastitom interesu, pa čak i kada to ne bi bilo dobro za trgovačko društvo. Naime, zajedničko dobro koje bi se eventualno moglo postići usklađenim djelovanjem ne može etički opravdati zadiranje u njihove individualne slobode.

Druga razina bila bi da je, dugoročno gledano, individualizam zapravo korisniji i za sam kolektiv. Naime, pluralitet mišljenja, pogonjen sebičnim motivima, u stanju je iznjedrili velik broj međusobno sukobljenih strategija, od kojih će dugoročno pobijediti one koje se pokažu najboljima. Postupno će i „gubitnici“ početi oponašati uspješne strategije, što će rezultirati najvećim ukupnim dobrom (*summum bonum*). Preslikano na trgovačko društvo, to bi značilo da je poželjno da članovi djeluju u vlastitom interesu jer će ih to motivirati na odabir optimalne strategije. Oni koji u tome ne uspiju postići će lošije rezultate, kako unutar samoga trgovačkog društva (jer će se, recimo, ostali članovi okrenuti protiv njih) tako i u okviru svojih trgovačkih društvima (koja će, recimo, otići u stečaj). Takav ishod će ih prije ili kasnije potaknuti na promjenu strategije, što će biti korisno za njihovo društvo, odnosno – ako je ono već propalo – za nova, usporediva društva.

Takvo shvaćanje slobode ne može se jednostavno odbaciti pozivanjem na društveni ugovor i zajednički cilj.<sup>20</sup> Zajednički cilj najčešće je vrlo apstraktan, primjerice povećanje dobiti ili (neto) imovine društva.<sup>21</sup> Drugim riječima, kada bi se htjelo, moglo bi se tumačiti da su se članovi obvezali ostvariti zajednički cilj (i) kroz svađu i sukob, a ne isključivo kroz suradnju i pomaganje.

Ipak, radikalno shvaćanje slobode članova da vrše svoja članska prava isključivo u osobnom interesu često će dovoditi do neprihvatljivih rezultata. Primjerice, u situacijama u kojima bi većinski član bio ovlašten prisiliti društvo na sklapanje pravnog posla s njime koji je za društvo nepovoljan. Za većinskog člana takva je strategija optimalna jer dovodi do maksimizacije osobne koristi, dok je za manjinske članove ona nepovoljna jer umanjuje vrijednost njihova ulaganja. Čak i kada bi se, čisto teorijski, takvo postupanje moglo prikazati kao razmjerna žrtva na putu ostvarenja višeg cilja, ono je neprihvatljivo iz perspektive privatnog, građanskog prava, čija je temeljna zadaća štititi stečena imovinska prava. Naime, privatno je pravo s razlogom konzervativno te, osim u iznimnim i precizno određenim slučajevima,<sup>22</sup> ne dozvoljava narušavanje stečenih imovinskih prava radi ostvarenja općeg dobra.<sup>23</sup>

19 O vrijednosnim (aksiološkim) aspektima načela lojalnosti govori i Trkanjec, „Načelo lojalnosti“, 629-631.

20 Više o cilju društva v. u: Nina Tepeš i Antun Bilić, „The Purpose of a Company“, *Intereulaweast* 9, br. 2 (2022): 223-268; Jakša Barbić, *Pravo društava, Opći dio* (Zagreb: Organizator, 2008.), 147-153.

21 Hasić, „Dužnost dioničara“, 787; Tepeš i Bilić, „The Purpose of a Company“, 224, 240-241.

22 V. primjerice pravila o izvlaštenju, čl. 33. ZV-a, kao i čl. 50. Ustava Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10., 5/14. (u daljnjem tekstu: Ustav RH).

23 V. primjerice čl. 48. st. 1. i čl. 49. st. 4. Ustava RH.

Osim toga, čak i kada bi privatno pravo „zažmirilo na oba oka“, takvo ponašanje po svojoj prilici ne bi uspjelo ostvariti najveće ukupno dobro. Naime, kada bi manjinski članovi shvatili da ih većinski član može lako „izigrati“, oni više ne bi htjeli sudjelovati u trgovačkim društvima. Time bi se društva kao zajednice više osoba praktički dokinula, eventualno ih ostavljajući kao „puke pravne ljuštore“ u kojima njihovi jedini članovi ograničavaju vlastitu odgovornost. To bi, pak, dovelo u pitanje financiranje velikih projekata vlastitim kapitalom, jer jedan jedini član društva vrlo često neće moći prikupiti dostatna sredstva.

### **3. OBVEZA LOJALNOSTI PREMA DRUŠTVU I OSTALIM ČLANOVIMA**

Iako nije izričito predviđena zakonom, u pravnoj je literaturi općeprihvaćeno stajalište da među članske obveze spada i obveza lojalnog postupanja prema društvu i prema ostalim članovima.<sup>24</sup> Ona se izvodi iz okolnosti da su članovi društva sklopili društveni ugovor kojim su se obvezali ostvariti zajednički cilj.<sup>25</sup> Slijedom toga, članovi moraju poduzeti sve što pridonosi ostvarenju tog cilja, dakle djelovati u interesu društva i suzdržati se od svega što je protivno tome interesu.<sup>26</sup>

Obveza lojalnosti može se izvesti iz općih načela obveznog prava<sup>27</sup>, kao što su načelo savjesnosti i poštenja te dužnost suradnje (čl. 4. i 5. Zakona o obveznim odnosima<sup>28</sup>).<sup>29</sup> Razlika je primarno u intenzitetu obveze koji proizlazi iz vrste i trajanja ugovora. Dok je, primjerice, kod jednokratnog ugovora o kupoprodaji dovoljna umjerena suradnja ugovornih strana, u društvu koje djeluje kroz dulje, a najčešće i neodređeno vrijeme te u kojem članovi imaju zajednički cilj, obveza lojalnosti znatno je naglašenija.<sup>30</sup>

Članovi moraju biti lojalni prvenstveno prema samom društvu, kroz koje se

24 V. bilj. 6. i 8. Ipak, valja reći da u njemačkoj literaturi određeni autori kritiziraju tu obvezu kao preapstraktnu i neoperabilnu (Altmeppen, *GmbHG*, § 13, para. 29.-31; v. i Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 101.).

25 Barbić, *Pravo društava, Dioničko društvo*, 608-609.

26 Barbić, *Pravo društava, Dioničko društvo*, 609; Hasić, „Dužnost dioničara“, 787.

27 Slično je zaključio i VTS: „Dužnost člana društva s ograničenom odgovornošću na lojalno postupanje prema društvu, ili prema ostalim članovima, nije izričito predviđena niti Zakonom o trgovačkim društvima (...) niti kojim drugim zakonom kojim se uređuje područje prava društava. Takva dužnost člana društva ipak postoji u skladu s načelima obveznog prava i to načelom dužnosti ispunjenja obveza, načelom zabrane zlouporabe prava, načelom savjesnosti i poštenja, načelom dužnosti suradnje, koji se javljaju pri ispunjenja obveza, kojih se strane kao članovi društva trebaju pridržavati u ostvarivanju svojih upravljačkih prava.“ (VTS, Pž-571/2024-2 od 19. veljače 2024.; VTS, Pž-2145/2020-3 od 9. ožujka 2022.). Nejasno je, međutim, zašto je VTS obvezu lojalnosti ograničio na upravljačka prava.

28 Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22., 145/23., 155/23. (u daljnjem tekstu: ZOO).

29 Hasić, „Dužnost dioničara“, 802-803. Za njemačko pravo u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 135.

30 Za njemačko pravo slično u: Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 93.

ostvaruje njihov zajednički cilj.<sup>31</sup> Naravno, društvo kao takvo je pravna apstrakcija koja odražava različite interese, u prvom redu interese samih članova društva.<sup>32</sup> Prema tome, lojalnost prema društvu uvelike se svodi na lojalnost članova jednih prema drugima povodom ostvarivanja zajedničkog cilja koji se ostvaruje kroz društvo.

Osim toga, članovi trebaju biti lojalni jedni prema drugima pri vršenju članskih prava i obveza, čak i onda kada se takvo postupanje ne tiče izravno samog društva.<sup>33</sup> Primjerice, smatra se da članovi ne bi smjeli bez opravdanog razloga odbiti dati suglasnost drugom članu za prijenos vinkuliranih poslovnih udjela.<sup>34</sup> S druge strane, članska obveza lojalnosti ne proteže se na odnose među članovima koji nemaju veze s njihovim članskim statusom, primjerice na odnose koji nastaju povodom nekog obveznogpravnog ugovora.<sup>35</sup>

Načelom lojalnosti ne štite se treće osobe, odnosno vjerovnici društva.<sup>36</sup> Naime, za razliku od članova društva, oni nisu pristali na društveni ugovor. Iako njih treba najviše štiti, to se postiže putem načela unosa i očuvanja kapitala društva, kao i pravilima drugih grana prava.<sup>37</sup> Budući da obveza lojalnog postupanja štiti isključivo strane društvenog ugovora (i društvo koje je tim ugovorom nastalo), ona je dispozitivna,<sup>38</sup> barem u konkretnim slučajevima.<sup>39</sup> Primjerice, ako član d.o.o.-a namjerava poduzeti radnju kojom bi oštetio d.o.o., što se inače smatra neloyalnim ponašanjem, ali se s takvom radnjom suglase i svi ostali članovi, ta radnja prestaje biti neloyalna te je član može poduzeti.

Obveza lojalnosti trebala bi ublažiti, ako ne i u potpunosti spriječiti, sukobe i zlorabe moći unutar društva.<sup>40</sup> Njome se prvenstveno štite manjinski članovi od tiranije većinskog člana<sup>41</sup>, koji ima dovoljan broj glasova da odlučujuće utječe

31 Što se ponekad naziva i vertikalnom manifestacijom načela lojalnosti, v. u: Arambašić, „Načelo lojalnog postupanja“, 744, 752. Za njemačko pravo, v. u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 140.

32 Tepeš i Bilić, „The Purpose of a Company“, 264.

33 To se ponekad naziva i horizontalnom manifestacijom načela lojalnosti, v. u: Arambašić, „Načelo lojalnog postupanja“, 744, 752. Za njemačko pravo, v. u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 141.

34 Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 281.

35 Arambašić, „Načelo lojalnog postupanja“, 749.

36 Za njemačko pravo v. u: Altmeppen, *GmbHG*, § 13, para. 59.-60; Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 146; Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 113.

37 Slično u: Tepeš i Bilić, „The Purpose of a Company“, 231-234.

38 Za njemačko pravo slično u: Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 97; Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 158.

39 Podvojena su mišljenja bi li članovi društva mogli unaprijed i općenito isključiti obvezu na lojalno postupanje (Arambašić, „Načelo lojalnog postupanja“, 749-750; za njemačko pravo u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 150.-154; Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 116.). To se može usporediti s dvojbom bi li ugovorne strane unaprijed mogle isključiti primjenu načela savjesnosti i poštenja.

40 Gorenc, *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, 349; Hasić, „Dužnost dioničara“, 799; Arambašić, „Načelo lojalnog postupanja“, 745.

41 Sudska praksa potvrđuje da obvezu lojalnosti najčešće ističu manjinski dioničari u sporovima protiv većinskih dioničara (VTS, Pž-5415/2021-4 od 14. prosinca 2022.; VTS, Pž-1989/06-3

na donošenje odluka.<sup>42</sup> Zbog toga se ističe da, što je položaj pojedinog člana u društvu snažniji, to je i njegova obveza lojalnog postupanja intenzivnija.<sup>43</sup> Istodobno, obveza lojalnosti štiti i većinskog člana od zlouporaba položaja manjinskih članova, primjerice od postavljanja prekomjernih zahtjeva za obaviještenost, neopravdanog pobijanja skupštinskih odluka, bezrazložnog pokretanja posebnih revizija i sl.<sup>44</sup>

Naposljetku, obveza lojalnosti trebala bi pomoći u rješavanju situacija tzv. *deadlocka*, do kojih najčešće dolazi u d.o.o.-u u kojem dva člana imaju 50 % glasova, što znači da u slučaju njihova trajnijeg sukoba skupština društva neće moći usvojiti prijedlog nijedne odluke. Dapače, ako društvo u međuvremenu ostane bez članova uprave (primjerice zbog smrti, ostavke ili isteka mandata), dolazi u pitanje uredno vođenje poslova i zastupanje društva.<sup>45</sup>

Kao što (neograničena) sloboda vršenja članskih prava nalazi svoje teorijsko uporište u individualizmu, obveza lojalnosti bliska je kolektivizmu, koji obvezu zajedničkog djelovanja pretpostavlja iznad pojedinačnih sloboda.<sup>46</sup> Moralno opravdanje za kolektivistički pristup može se pronaći u činjenici da su članovi sklapanjem društvenog ugovora svjesno pristali postati dijelom kolektiva. Također, usklađeno djelovanje često će biti najučinkovitija strategija za ostvarenje najvećeg ukupnog dobra, jer strategija napretka kroz sukob nije osobito prikladna za djelovanja unutar društva.

Međutim, i obveza lojalnosti sa sobom nosi određene konceptualne probleme. Kao što je već rečeno, zajednički cilj društva često je toliko apstraktno formuliran da je gotovo neoperabilan. Primjerice, obveza doprinosa povećanju dobiti i (neto) imovine društva može isključiti samo ona ponašanja kojima član nanosi štetu društvu radi vlastite koristi. U gotovo svim ostalim slučajevima moglo bi se tvrditi da član pokušava ostvariti cilj društva na način koji smatra najprikladnijim.<sup>47</sup>

Naravno, lako je moguće da taj način nije objektivno prikladan za ostvarenje cilja društva. Međutim, time se samo otvara pitanje kako to utvrditi i, podjednako važno, tko je ovlašten to utvrditi. Jedino sud može konačno odlučiti o tome kako se članovi moraju ponašati. Upitno je, međutim, je li na sudu da određuje smjer

---

od 4. lipnja 2006.; VTS, Pž-2929/20143 od 8. studenoga 2017.).

42 Barbić, *Pravo društava, Dioničko društvo*, 609; Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 280.

43 Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 281. Donekle slično u: Trkanjec, „Načelo lojalnosti“, 626. Za njemačko pravo u: Altmeppen, *GmbHG*, § 13, para. 40.

44 Barbić, *Pravo društava, Dioničko društvo*, 610; Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 281; Hasić, „Dužnost dioničara“, 799.

45 Iako ZTD za takav slučaj predviđa određene mehanizme, kao što su imenovanje privremenog upravitelja (čl. 423. st. 6. ZTD-a) i sudsko određivanje osobe ovlaštene za zastupanje (čl. 426. st. 6. ZTD-a), oni ne mogu zamijeniti redovito imenovane organe.

46 O teoriji kolektivizma, osobito u odnosu s teorijom individualizma, dovoljno je uputiti na: Harry C. Triandis, *Individualism and Collectivism* (New York: Routledge, 1995.); Cigdem Kagitçibasi, „Individualism and Collectivism“, u: *Handbook of Cross-Cultural Psychology, Volume 3*, ur. John W. Berry, Marshall H. Segal i Cigdem Kagitçibasi (Needham Heights: Allyn and Bacon, 1997.), 1-51.

47 Da je takvo ponašanje načelno dozvoljeno, za njemačko pravo u: Altmeppen, *GmbHG*, § 13, para. 53.

upravljanja društvom. Isto tako, upitno je koliko je sud za to osposobljen. Nije teško zamisliti da bi se konačna odluka prepustila sudskim vještacima koji, premda stručni, nemaju nužno motivaciju iznaći rješenje koje je uistinu najbolje za društvo.<sup>48</sup>

Potencijalni problemi mogu se ilustrirati sljedećim primjerom. Zamislimo da manjinski članovi društva predlože imenovanje kvalificiranog i iskusnog menadžera za jedinog člana uprave. S druge strane, većinski član društva radije bi imenovao nekoga koga dobro poznaje i kome vjeruje, možda čak i samoga sebe. Kvalificirani menadžer djeluje kao objektivno bolji izbor. No znači li to da bi većinski član morao odustati od svoje ideje, odnosno da bi manjinski članovi mogli sudskim putem ishoditi njegovu suglasnost za svoj prijedlog? Kao protuargument moglo bi se navesti da nisu odlučne samo kvalifikacije i iskustvo, nego i povjerenje, kao i motivacija koju bi većinski član (ili osoba njemu bliska) imao kao direktor. Moglo bi se i okrenuti narativ pa optužiti manjinske članove da postupaju nelojalno jer, iako su uložili znatno manje od većinskog člana, pod krinkom objektivnosti pokušavaju preuzeti kontrolu nad društvom.

Postavlja se i pitanje kolika se razina vjerojatnosti traži da će određeno ponašanje pridonijeti, odnosno odmoći ostvarenju cilja društva. Zamislimo da većinski član putem skupštinske odluke uputi upravu da poduzme određenu poslovodnu radnju ili da članovima isplati dividendu. Zamislimo također da se može precizno izračunati da postoji 60 % vjerojatnosti da će takva odluka negativno utjecati na poslovanje društva. Moglo bi se reći da je takvo ponašanje većinskog člana nelojalno jer je rizik previsok. S druge strane, zašto bi preuzimanje čak i visokog rizika bio problem ako bi potencijalni dobitak također mogao biti velik? Na to bi se moglo odgovoriti da većinski član nema pravo kockati se s dobrobiti društva. Moglo bi se, međutim, i tome odgovoriti da je stjecanjem većinskog prava glasa taj član stekao pravo odlučivati o preuzimanju takvog rizika. Naime, ako u d.o.o.-u uprava vodi poslove u skladu s uputama članova društva koje se donose običnom većinom glasova (čl. 422. st. 2. ZTD-a), tada stjecanje kontrolnog paketa sa sobom uključuje pravo na donošenje poslovnih odluka. Tome bi se pak moglo prigovoriti da se i te odluke trebaju donositi u skladu s načelom lojalnosti, čime se rasprava ponovno vraća u začarani krug.

#### **4. RAZGRANIČENJE SLOBODE VRŠENJA ČLANSKIH PRAVA I OBVEZE LOJALNOG POSTUPANJA**

Treba priznati da ne postoji savršen kriterij koji bi jednostavno uspio razgraničiti slobodu vršenja članskih prava i obveze lojalnog postupanja. Pojmovi poput slobode vršenja članskih prava, lojalnog postupanja ili cilja društva apstraktni su pravni standardi koje valja „s prstohvatom osjećaja“ primijeniti na pojedinu situaciju.<sup>49</sup> Zbog toga se u pravnoj literaturi često navodi da se ne može dati opća formula

48 Za razliku od članova društva čija imovinska korist ovisi o poslovnim rezultatima društva, pa čak i članova uprave čiji su primici često barem djelomično varijabilno određeni, nagrada vještaku će biti fiksna po vještačenju i ne ovisi o budućim rezultatima društva.

49 Hasić, „Dužnost dioničara“, 798-799.

postupanja, već se postojanje obveze lojalnosti, kao i način njezina ispunjenja, moraju procjenjivati s obzirom na konkretne okolnosti svakog slučaja.<sup>50</sup>

Ipak, činjenica da nije moguće pronaći savršen kriterij, ne bi smjela odvesti u agnosticizam i odustajanje od traženja makar okvirnih, heurističkih kriterija razgraničenja. Odgovor se krije u ispravnom shvaćanju cilja društva<sup>51</sup> i toga kako on utječe na vršenje pojedinih članskih prava, osobito korištenja prava glasa pri donošenju članskih (skupštinskih) odluka. S obzirom na to, moguće je izdvojiti tri skupine članskih odluka i prava: poslovodne odluke (4.1.), odluke kojima se mijenja društveni ugovor (4.2.) te ostale odluke i prava (4.3.).<sup>52</sup>

#### **4.1. Poslovodne odluke**

Zajednički cilj predstavlja centripetalnu silu koja povezuje članove u zajednicu koja se zove društvo. Osnivači društva društvenim ugovorom određuju o kojem će se cilju raditi, pri čemu raspoložu širokom slobodom, pa mogu izabrati svaki cilj koji nije zakonom (ili moralom) zabranjen.

U praksi je, međutim, vrlo rijetko da društveni ugovor izričito navodi cilj društva.<sup>53</sup> O njemu se najčešće može zaključiti tek posredno – iz oblika društva i iz predmeta poslovanja kojim se cilj društva ostvaruje. Okolnost da se radi o trgovačkom društvu sugerira da je cilj društva ostvarivanje dobiti (čl. 3. st. 1. i 3. ZTD-a), pri čemu se ne misli isključivo na dobit u računovodstvenom i poreznom smislu već na ukupnost imovinskih koristi.<sup>54</sup> Prema tome, ako drugačije ne proizlazi iz društvenog ugovora, pretpostavljeni cilj trgovačkog društva jest povećanje njegove (neto) imovine<sup>55</sup>, odnosno vrijednosti njegova poduzeća.<sup>56</sup> Time se ujedno povećava vrijednost članskih udjela, dakle imovina članova društva. Predmet poslovanja obično potvrđuje takav zaključak, osobito ako navodi uobičajene komercijalne djelatnosti, kao što je prodaja različitih roba ili pružanja usluga.

S druge strane, cilj društva ne obuhvaća zaštitu ili unaprjeđenje položaja trećih osoba – radnika, dobavljača, zajmodavaca, ostalih vjerovnika, a još manje interesa šire društvene zajednice.<sup>57</sup> To je, uostalom, i razlog zbog kojeg obveza lojalnosti, kako je već rečeno, ne štiti treće osobe.

50 Barbić, *Pravo društava, Dioničko društvo*, 609; Hasić, „Dužnost dioničara“, 798-799; Arambašić, „Načelo lojalnog postupanja“, 745-747; Trkanjec, „Načelo lojalnosti“, 617. U njemačkom pravu obično se kreće od određenih tipičnih grupa slučajeva, v. u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 13.

51 Za njemačko pravo, v. u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 155.

52 Sličnu podjelu za njemačko pravo navodi Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 122 i dalje.

53 Barbić, *Pravo društava, Opći dio*, 150.

54 Za njemačko pravo v. u: Hans Christoph Grigoleit, *Aktiengesetz* (München: C. H. Beck, 2025.), § 76, para. 27.

55 Pod pojmom neto imovine misli se na vrijednosti imovine društva umanjene za iznos obveza društva. To je blisko pojmu vlastitog kapitala i engleskom pojmu *equity*. Riječ je o imovini koju bi članovi društva dobili da društvo prestaje postojati, nakon što su se prethodno podmirili vjerovnici društva.

56 Hasić, „Dužnost dioničara“, 787; Tepeš i Bilić, „The Purpose of a Company“, 241-242.

57 Tepeš i Bilić, „The Purpose of a Company“, 228-240, 264.

Cilj društva ostvaruje se vođenjem poslova društva. Dapače, vođenje poslova uobičajeno se definira upravo kao ukupnost radnji koje su potrebne radi ostvarenja cilja društva.<sup>58</sup> Ono obuhvaća sve uobičajene radnje iz života društva, a u širem smislu i njegovo zastupanje. Ako je cilj društva povećanje njegove imovine, tada bi radnje vođenja poslova, izravno ili neizravno, morale biti usmjerene prema tome. S druge strane, vođenje poslova ne obuhvaća temeljne organizacijske i strukturalne promjene, poput onih kojima se mijenja društveni ugovor.<sup>59</sup>

Budući da obveza lojalnog postupanja proizlazi iz cilja društva, a da se cilj društva ostvaruje upravo vođenjem poslova, jezgru obveze lojalnosti čine poslovodne radnje i odluke.<sup>60</sup> Pri tome ne treba zbuniti činjenica da je vođenje poslova povjereno upravi. Naime, u d.o.o.-u je uprava podređena članovima društva, koji joj mogu davati obvezujuće upute kako voditi poslove.<sup>61</sup> Nerijetko članovi društva kontroliraju svaku iole značajniju poslovodnu odluku ili su čak i sami imenovani za članove uprave.

Prema tome, kada članovi društva donose poslovodne odluke, oni se uvijek moraju voditi zajedničkim ciljem, odnosno nastojati povećati (neto) imovinu društva.<sup>62</sup> U tom smislu treba analogno primijeniti čl. 643. st. 3. ZOO-a, koji predviđa da se na prava i obveze ortaka kojima je povjereno vođenje poslova ortaštva na odgovarajući način primjenjuju pravila koja vrijede za ugovor o nalogu. Naime, iako ne postoji izričita odredba prema kojoj bi se primjenjivala pravila ugovora o ortaštvu na d.o.o., ortaštvo se smatra temeljnim oblikom i prototipom za sva ostala društva. Osim toga, iako je d.o.o. društvo kapitala, ono sadrži i brojna obilježja društva osoba.

Za ugovor o nalogu je pak svojstveno da nalogoprimac djeluje za račun nalogodavca (čl. 763. st. 1. ZOO-a) te da se općenito mora skrbiti i rukovoditi interesima nalogodavca (čl. 765. st. 1. ZOO-a). Prema tome, kada skupština donosi poslovodne odluke, svaki član društva mora glasati u najboljem interesu društva kao cjeline, odnosno u interesu svih ostalih članova. To znači da mora glasati one odluke za koje može pretpostaviti da će se povoljno odraziti na imovinu društva. U krajnju ruku, to se toliko i ne razlikuje od dužnosti članova uprave da vode poslove društva s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika (čl. 252. st. 1. ZTD-a), neovisno o tome što se ta dužnost temelji na zakonu, a ne na ugovoru.<sup>63</sup>

S druge strane, neprihvatljivo je da se član društva pri glasanju o poslovodnim

58 Barbić, *Pravo društava, Dioničko društvo*, 891.

59 Naime, njima se ne ostvaruje nego tek postavlja i definira cilj društva (v. podnaslov 4.2.).

60 Za njemačko pravo v. u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 157-158, 166; Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 93; osobito kada čine razliku između *fremdnützige Rechte* (u koje spada i vođenje poslova) i *eigennützige Rechte*.

61 S druge strane, upute članova društva nisu obvezujuće kada se ne radi o poslovodnim odlukama nego o zakonskim obvezama (tzv. *compliance* funkcija). Naime, uprava društva mora poduzeti, odnosno suzdržati se od određenih radnji kada tako određuje zakon, a suprotne odluke skupštine bile bi ništetne (čl. 355. st. 1. t. 3., čl. 448. ZTD-a).

62 U kontekstu društava osoba: Arambašić, „Načelo lojalnog postupanja“, 745; gdje se to doduše proširuje i na razna druga, pa i na imovinska članska prava.

63 Zbog toga se često i govori da članovi uprave duguju društvu obvezu lojalnosti, koliko god da se ne radi o posve istovjetnoj obvezi (Trkanjec, „Načelo lojalnosti“, 629-631, za njemačko pravo u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 137.-139., 166.).

odlukama vodi osobnim interesima koji su različiti od interesa društva. Riječ je o klasičnom primjeru nelojalnog postupanja. Takav pristup odražen je u čl. 445. st. 5. ZTD-a, koji predviđa isključenje prava glasa članu kojem se tom odlukom pribavlja posebna korist ili ga se oslobađa obveze ili se odlučuje o njegovu pravnom poslu ili o sporu s društvom. U tim se slučajevima dotični član društva nalazi u nužnom sukobu interesa. Jednako tako, neprihvatljivo je da član koji je angažiran na vođenju poslova društva za sebe prisvoji poslovne prilike za koje je je saznao upravo prilikom vođenja poslova.<sup>64</sup>

Iako izloženo pravilo samo po sebi ne rješava dvojbu kako procijeniti koje su poslovodne odluke u interesu društva, pravna znanost i sudska praksa su za to već razradile kriterije. Iako to izlazi iz opsega ovoga rada, dovoljno je napomenuti da uprava, a posredno i članovi društva, imaju prilično široku diskreciju pri procjeni što je povoljno za društvo.<sup>65</sup> Isto tako, pojedina se odluka ocjenjuje u skladu s podacima koji su upravi, odnosno članovima društva bili poznati ili su im mogli biti poznati u trenutku donošenja odluke.<sup>66</sup>

Valjalo bi uzeti da članovi društva uživaju čak i nešto širu diskreciju od uprave.<sup>67</sup> Naime, dok uprava vodi isključivo tuđe poslove, članovi društva vode, barem djelomično, i vlastite poslove jer se poslovni uspjeh društva odražava i na njihovu imovinu.<sup>68</sup> Budući da imaju što dobiti i što izgubiti,<sup>69</sup> članovi društva su inherentno motivirani donositi odluke koje su povoljne za društvo, zbog čega im se može dozvoliti i nešto veća sloboda poslovne prosudbe.<sup>70</sup>

Korisno je vratiti se ranije spomenutom primjeru u kojem većinski član daje uputu upravi da poduzme određenu poslovodnu radnju za koju postoji 60 % vjerojatnosti da će negativno utjecati na poslovanje društva. Vrlo vjerojatno je to rizik koji uredan nalogoprimalac ne bi smio preuzeti. Međutim, drugačiji zaključak mogao bi, makar implicitno, proizaći iz društvenog ugovora. Primjerice, zamislivo je da je u grani poslovanja kojom se društvo bavi uobičajeno poduzimati poslove usporedivog stupnja rizičnosti. U tom slučaju, većinski član ne bi postupao protivno načelu lojalnosti.

## **4.2. Odluke kojima se mijenja društveni ugovor**

U prethodnom podnaslovu objašnjeno je da je cilj društva onakav kakvim su ga članovi odredili društvenim ugovorom. To, međutim, ima i svoj „negativni“ aspekt – cilj društva nije ono što nije određeno konkretnim društvenim ugovorom, već je

64 Za njemačko pravo tako u: Altmeppen, *GmbHG*, § 13, para. 40.

65 Za njemačko pravo u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 166; Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 131.

66 V. pravilo poslovne prosudbe (*business judgement rule*) iz čl. 252. st. 1. ZTD-a.

67 Obveza lojalnosti obvezuje i članove uprave društva (Vrhovni sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: VSRH), Revt-195/2009-2 od 16. lipnja 2010.), kao i nadzornog odbora, ako ga društvo ima.

68 Slično Tepeš i Bilić, „The Purpose of a Company“, 238.

69 Na engleskom jeziku bi se to slikovito reklo *skin in the game*.

70 Za njemačko pravo u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 139.

općenito u svakom pogledu njime ograničen. Budući da se obveza lojalnosti izvodi iz cilja društva, ona ne može prisiliti članove društva da glasaju za neku odluku koja bi izlazila izvan dosega konkretnog društvenog ugovora. Iz toga slijedi da obveza lojalnosti ne može prisiliti članove da glasaju za izmjenu društvenog ugovora. Po istoj logici, obveza lojalnosti ne može spriječiti članove da glasaju protiv izmjene društvenog ugovora. To se odnosi i na sve odluke koje su u bitnome istovjetne izmjeni društvenog ugovora, kao što su odluka o povećanju ili smanjenju temeljnog kapitala te odluka koje dovode do statusnih promjena.

Takav zaključak zahtijeva pobliže objašnjenje, budući da u domaćoj i stranoj pravnoj literaturi prevladava stajalište prema kojem su članovi društva, barem u ekstremnim slučajevima, dužni glasati za izmjenu društvenog ugovora kada je to u interesu društva.<sup>71</sup> Primjerice, ako je društvu prijeko potreban kapital radi sanacije i osiguranja njegova opstanka, smatra se da bi članovi bili dužni glasati za odluku o povećanju temeljnog kapitala.<sup>72</sup> Na prvi pogled, to se može činiti opravdanim. Povećanjem temeljnog kapitala društvo, a time i svi njegovi članovi, naći će se u objektivno boljem imovinskom položaju od onoga u kome bi se nalazili da je društvo propalo. Prema tome, povećanje temeljnog kapitala čini se kao odluka u skladu s interesom društva, pa i sa zajedničkim ciljem povećanja (neto) imovine društva.

Međutim, cilj društva ne postoji u zrakopraznom prostoru, već izvire iz postojećeg društvenog ugovora. Na njega se nije moguće münchhausenovski osloniti kako bi se izmijenio taj isti društveni ugovor.

U suprotnom bi se moralo razlikovati dvije vrste odredbi društvenog ugovora: onih kojima se, makar implicitno, definira cilj društva i ostalih, „provedbenih“ odredbi koje su tom cilju podređene. Međutim, za takvu akrobaciju nedostaje uporište bilo u zakonu, bilo u pretpostavljenoj volji članova društva. Naime, nemoguće je apstraktno utvrditi jesu li članovi društva nekim odredbama društvenog ugovora pridali veću važnost od drugih te koje su od njih smatrali esencijalnim, a koje puko akcidentalnim. Uostalom, u hrvatskom pravu prevladava stajalište da se i cilj društva može izmijeniti istom većinom kao i ostale odredbe društvenog ugovora.<sup>73</sup>

Navedeno se može ilustrirati sljedećim primjerom. Zamislimo društvo čiji je jedini predmet poslovanja proizvodnja i prodaja mliječnih proizvoda. Većinski član zaključuje, međutim, da bi društvo ostvarilo znatno veću dobit kada bi se počelo baviti ulaganjem u zlato. Bez obzira na to je li većinski član u pravu, manjinski članovi koji imaju dovoljno glasova ovlaštani su spriječiti izmjenu predmeta poslovanja. Pri tome nije odlučno ni to što većinski član možda ima potrebna znanja za ulaganje u zlato, niti to što je situacija na tržištu za takvo ulaganje objektivno povoljna. Manjinski članovi pristali su sudjelovati u društvu koje se bavi proizvodnjom i prodajom

71 Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 280; izgleda i Hasić, „Dužnost dioničara“, 799. Za njemačko pravo v. u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 163; Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 15; Altmeppen, *GmbHG*, § 13, para. 54.

72 Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 280; Hasić, „Dužnost dioničara“, 799. Za njemačko pravo v. u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 163., 186.a, 187; Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 101. i para. 159.

73 Barbić, *Pravo društava, Opći dio*, 150; donekle drugačije Tepeš i Bilić, „The Purpose of a Company“, 243.

mliječnih proizvoda te oni taj svoj pristanak nisu dužni promijeniti samo zato što bi to bilo ekonomski oportuno. Ako se većinski član želi baviti ulaganjem u zlato, uvijek može osnovati novo društvo s odgovarajućim predmetom poslovanja.

Osim toga, treba imati na umu da članovi d.o.o.-a mogu donijeti odluku o prestanku društva većinom od tri četvrtine danih glasova (čl. 467. ZTD-a), dok članovi d.d.-a takvu odluku donose većinom od tri četvrtine temeljnog kapitala zastupljenog na glavnoj skupštini (čl. 467. st. 1., čl. 367. st. 1. t. 2. ZTD-a). Za donošenje tih odluka ne traži se da je cilj društva nemoguće ili teško ostvariti, niti da društvo loše posluje i sl.<sup>74</sup> Riječ je o voluntarističkom, preobražajnom pravu članova društva. Članovi društva bi tako mogli ugasiti i iznimno perspektivno društvo kojem poslovni analitičari predviđaju uspješnu budućnost, a za koje investitori „stoje u redu“ kako bi ga financirali. Društvo kao takvo nema intrinzično pravo na „život“, čak ni kada posluje uspješno. Poduzetnička sloboda, zajamčena čl. 49. Ustava RH, uključuje i slobodu odustajanja od uspješnih poslovnih pothvata.

Postojanje i cilj društva ovise o konkretnom zakonskom i društvenougovornom uređenju. Ako članovi društva iskoriste svoje pravo i potrebnom većinom odluče da će društvo prestati, time ujedno dokidaju i cilj društva.<sup>75</sup>

Naravno, lako je moguće da će manjinski članovi biti nezadovoljni takvom odlukom jer je njome vjerojatno umanjena vrijednost njihove imovine. Međutim, takva odluka zbog toga nije niti ništetna niti pobjona. Naime, kada bi to bio slučaj, onda bi zakonsko propisivanje većine potrebne za donošenje odluke o prestanku društva postalo bespredmetno, a konačnu odluku o sudbini društva donosio bi sud, na temelju procjene sudskih vještaka.<sup>76</sup> Time bi netko tko uopće ne sudjeluje u društvu prisilio većinu koja u njemu sudjeluje da mora nastaviti sudjelovati protiv svoje volje.<sup>77</sup>

Vraćajući se na slučaj u kojem je povećanje temeljnog kapitala potrebno radi spašavanja društva, ishodišna točka jest da su članovi društva pristali sudjelovati u društvu s određenim, nižim temeljnim kapitalom. Isto tako, osnivanjem društva podvrgnuli su se cjelokupnom zakonskom i društvenougovornom režimu korporativnog upravljanja. S jedne strane, to znači da manjinski članovi ne mogu spriječiti da ih tročetrvtinska većina preglasa i da, protivno njihovoj volji, poveća temeljni kapital. Naličje toga jest da ta većina ne može spriječiti manjinske članove da uspiju skupiti dovoljno glasova kojima će blokirati donošenje takve odluke. Ni jedni ni drugi ne mogu se pozivati na cilj društva, jer cilj društva ne može transcendirati

74 Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 743; Barbić, *Pravo društava, Dioničko društvo*, 1926-1928.

75 Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 751-752.

76 Dapače, ti manjinski članovi ne bi mogli tražiti ni naknadu štete od članova koji su glasali za prestanak društva ili od društva u likvidacijskom postupku. Naime, iako je možda spriječeno povećanje njihove imovine (izmakla dobit), nije ispunjena pretpostavka protupravnosti. Koliko god da to manjinskim članovima bilo teško prihvatiti, riječ je o riziku koji je inherentan sudjelovanju u društvima kapitala, a u širem smislu i svakom kolektivnu koje počiva na majoritetnom odlučivanju.

77 O važnosti da se načelom lojalnosti ne zaobiđu zakonom predviđene većine za donošenje odluka, za njemačko pravo v. u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 162.

društveni ugovor iz kojega proizlazi.

Pri tome ne mijenja ništa ni činjenica da će, bez povećanja temeljnog kapitala, društvo možda gotovo sigurno propasti. Slično kao i u ranijim primjerima, društvo nema intrinzično pravo na „život“, niti obveza lojalnosti može prisiliti članove da ga pod svaku cijenu pokušaju spasiti.<sup>78</sup> Razlika u odnosu na odluku o prestanku društva pritom je samo prividna.<sup>79</sup> Naime, dok u jednom slučaju tročetvrtinska većina odlučuje o prestanku društva, u drugom slučaju već i jedna četvrtina glasova plus jedan glas (kojima se sprječava povećanje temeljnog kapitala), dovode do istog rezultata. Međutim, u oba slučaja riječ je o posljedici zakonom predviđenih većina potrebnih za izmjenu društvenog ugovora. Drugim riječima, razlika nije pravna, nego poslovna – dok bi u ranijem primjeru poslovni rezultati društvo održavali na životu, u ovom primjeru oni društvo vode u propast.

Uostalom, kada bi obveza lojalnosti prisiljavala članove da spašavaju društvo izmjenom društvenog ugovora, ona bi podjednako morala djelovati i prema članovima koji imaju jednu četvrtinu glasova, kao i prema onima koji imaju tri četvrtine glasova. To bi dovodilo do toga da društvo ne može nikada prestati pukom voljom svojih članova, nego tek onda kada ga više nije moguće gospodarski spasiti.

Naličje činjenice da članovi nemaju obvezu izmijeniti društveni ugovor kako bi pokušali spasiti društvo jest to da nemaju ni obvezu odlučiti o prestanku takvog društva. Članovi društva mogu nastaviti voditi društvo čak i onda kada je izvjesno da će ono u skorijoj budućnosti propasti.<sup>80</sup> Kao što je već rečeno, obveza lojalnosti tjera članove društva da nastoje donijeti poslovodne odluke koje bi mogle spasiti društvo, ali ih ne obvezuje da moraju ugasiti društvo kojemu takve odluke ne uspijevaju pomoći. Propast društva je, u krajnju ruku, poslovni rizik koji su članovi preuzeli njegovim osnivanjem.

Sloboda članova da glasaju za ili protiv određene izmjene društvenog ugovora može se usporediti s njihovom inicijalnom slobodom da sudjeluju ili ne u osnivanju društva. Naime, član uvijek može odbiti sudjelovati u osnivanju društva, koliko god da se ono činilo perspektivnim. Isto tako, član je slobodan sudjelovati u osnivanju društva za koje je možda već u početku jasno da je osuđeno na propast. To spada u njegov komercijalni rizik, koji leži onkraj obveze lojalnosti. Zbog toga, uostalom, prilikom osnivanja društva članovi imaju samo dužnost uplatiti imovinu koja odgovara visini temeljnog kapitala, ali ne i obvezu kapitalizirati društvo u mjeri koja je možda stvarno potrebna da bi ono moglo uspješno obavljati svoj predmet poslovanja. Naime, tzv. materijalna potkapitalizacija sama po sebi nije razlog za odbijanje upisa društva u sudski registar, kao niti za proboj pravne osobnosti.<sup>81</sup>

78 Tome su samo donekle protivne odredbe čl. 408. ZTD-a, o zajmu kojim se nadomješta kapital, koje sugeriraju da bi uredni gospodarstvenici trebali u krizi pribaviti društvu vlastiti kapital umjesto da mu daju zajam. Naime, ta odredba ne zabranjuje davanje takvog zajma (dapače, čl. 407. st. 1. ZTD-a izričito navodi da vraćanje takvog zajma ne predstavlja nedopuštena primanja), nego samo predviđa da, u stečajnom postupku, član-zajmodavac može ostvarivati povrat zajma kao vjerovnik nižeg isplatnog reda.

79 Drugačije za njemačko pravo v. u: Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 159.

80 Drugačije za njemačko pravo v. u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 186.

81 O tom pojmu, osobito u kontekstu proboja pravne osobnosti, v. u: Barbić, *Pravo društava*,

Djelomičnu iznimku od pravila prema kojem članovi društva nisu dužni glasati za ili protiv izmjene društvenog ugovora predstavlja slučaj kada bi određena izmjena društvenog ugovora bila zakonom izričito naređena ili zabranjena.<sup>82</sup> Međutim, i tada je upitno je li uopće potrebno posezati za načelom članske lojalnosti ili se to može utemeljiti na općoj dužnosti svih pravnih subjekata da postupaju u skladu sa zakonom. Primjerice, kada neka strana ima zakonsku obvezu sklapanja određenog ugovora, ona tu obvezu mora ispuniti čak i bez konstruiranja posebne „lojalnosti“ prema drugoj ugovornoj strani.

Naposljetku, sloboda glasanja za ili protiv izmjene društvenog ugovora ima svoje ograničenje, ali ne u obliku korporativne obveze lojalnosti, nego u obliku građanskopravne zabrane šikane i zle namjere (*dolus malus*). Tako, primjerice, manjinski član d.o.o.-a ne bi smio glasati protiv povećanja temeljnog kapitala isključivo s ciljem da većinskom članu društva, s kojim je u zavadi, nanese štetu.<sup>83</sup> Takav bi glas bio ništetan prema općim pravilima o ništetnosti pravnih poslova (čl. 322., čl. 14. st. 3. ZOO-a).<sup>84</sup>

### **4.3. Ostale odluke i članska prava**

Objašnjeno je da se na poslovodne odluke uvijek primjenjuje obveza lojalnosti, dok se na odluke kojima se mijenja društveni ugovor ta obveza nikada ne primjenjuje. Preostaje treća, otvorena kategorija u koju spadaju ostale odluke i članska prava. Te odluke i prava nisu isključivo u funkciji ostvarenja cilja društva pa je legitimno da se članovi barem djelomično vode osobnim interesima i preferencijama. S druge strane, te odluke i prava kreću se unutar okvira postojećeg cilja društva, pa ne mogu potpuno izmaknuti obvezi lojalnosti.

U te se odluke, najvažnije, ubrajaju odluke o upotrebi dobiti, o imenovanju i opozivu članova uprave i nadzornog odbora, drugih zastupnika društva i revizora, o davanju razrješnice te o davanju suglasnosti za prijenos vinkuliranih poslovnih udjela. U ta članska prava ubrajaju se pravo sudjelovati i raspravljati na skupštini, pravo na obaviještenost, pravo na pobijanje odluka skupštine, pravo prenijeti poslovni udio, pravo na dividendu te pravo prvenstva pri preuzimanju poslovnih udjela.

Kada članovi glasaju o tim odlukama ili vrše ta prava, sloboda njihova izbora načelno bi trebala imati prednost pred obvezom lojalnosti. Kao što je već rečeno, cilj društva ovisi o konkretnom zakonskom i društvenougovornom uređenju. Zbog toga kada zakon ili društveni ugovor članovima „jednom rukom“ daju prava koja su po svojoj naravi namijenjena ostvarenju njihova osobnog interesa, obveza lojalnosti ih ne bi smjela „drugom rukom“ oduzeti. Naime, članovi taj svoj izuzeti interes nisu u potpunosti predredili interesima društva.<sup>85</sup>

---

*Opći dio*, 305.

82 Barbić, *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 280; Barbić, *Pravo društava, Dioničko društvo*, 610, 613. Za njemačko pravo v. u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 185.

83 Za njemačko pravo slično u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 172., 186.

84 Hasić, „Dužnost dioničara“, 813.

85 Za njemačko pravo slično u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 157., 158.

Treba, uostalom, imati na umu da je, barem u komercijalnim odnosima, svaka osoba legitimno „sebična“, odnosno da legitimno daje prioritet vlastitom interesu pred interesima drugih. Takva se sebičnost donekle ograničava usklađivanjem zajedničkih interesa u okviru društva. Međutim, članovi će htjeti sudjelovati u društvu samo ako se taj zajednički interes u nekom trenutku ponovno razloži na pojedinačne interese, a to se postiže upravo kroz pojedina članska prava.

To se može ilustrirati na primjeru jednoga od najvažnijih članskih prava – prava na dividendu i s njime povezanog prava glasati za isplatu dividende.<sup>86</sup> Ako bi se krenulo od toga da je cilj društva povećati (neto) imovinu i dobit društva, moglo bi se činiti da je svaka isplata dividende protivna tom cilju, jer smanjuje imovinu i dobit društva u korist njegovih članova. Međutim, kada članovi društva ne bi mogli isplatiti dividendu, izgubili bi interes za sudjelovanje u društvu. Neovisno o tome koliku imovinu društvo ima, poslovni udjeli postali bi bezvrijedni jer bi potencijalni kupci znali da od njih neće imati koristi. To bi, naposljetku, dovelo do propasti trgovačkog društva, zajedno s njegovim ciljem, imovinom i dobiti.<sup>87</sup>

Taj se problem može riješiti na dva načina. Prvi bi bio proširiti definiciju cilja društva tako da obuhvati i imovinske koristi koje članovi ostvaruju kroz zajedničko društvo. U skladu s tim, cilj društva bio bi povećati (neto) imovinu i dobit društva na način koji koristi članovima društva.<sup>88</sup> Drugi način bio bi jednostavno dati prednost slobodi članova da glasaju za isplatu dividende pred ostvarenjem cilja društva. Drugim riječima, iako bi cilj društva ostao maksimizacija njegove imovine, članovi društva ne bi bili njime vezani kada odlučuju o isplati dividende. U krajnju ruku, svejedno je koji se od ta dva pristupa odabere jer oba dovode do funkcionalno istovjetnog rezultata.

Veći je problem kada bi zadržavanje dobiti u društvu i njezino reinvestiranje moglo povećati imovinu društva u budućnosti, što bi koristilo i društvu i njegovim članovima.<sup>89</sup> U tom su pogledu zamislivi različiti scenariji – od toga da društvo treba ta sredstva da započne određeni projekt, preko toga da bez njih ne bi moglo uspješno završiti već započeti projekt ili do toga da ne moglo prebroditi nadolazeću krizu. Osim toga, razlikuje se stupanj vjerojatnosti da bi društvu ta sredstva doista mogla trebati – od mogućnosti, preko vjerojatnosti i izglednosti, pa sve do sasvim potpune izvjesnosti.

Pojednostavljeno, to se može svesti na sljedeću dilemu – moraju li se članovi odreći određenog iznosa dividende u sadašnjosti da bi, s određenim stupnjem vjerojatnosti, dobili višu dividendu u budućnosti. Odgovor ovisi o brojnim vrijednosnim i ekonomskim implikacijama. Primjerice, može li se vjerojatnost buduće dividende (diskontirano) kvantificirati u sadašnjosti i, ako može pa čak i ako bi taj iznos bio viši od sadašnje dividende, jesu li članovi dužni snositi rizik koji

86 Više o pravu na dividendu v. u: Jakša Barbić, „Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 62, br. 5-6 (2012): 1413-1444.

87 Da je dividenda temeljna motivacija članova za sudjelovanje u društvu v. u: Dragan Tomaševski, „Kada isplatiti dividendu, a kada ne“, *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 3 (2008): 127.

88 Slično Tepeš i Bilić, „The Purpose of a Company“, 241, 244.

89 O toj dilemi Tomaševski, „Kada isplatiti dividendu, a kada ne“, 127.

proizlazi iz neizvjesnosti takve procjene.

Po svemu sudeći, članovima bi trebalo dozvoliti da slobodno glasaju žele li dobiti odmah isplatiti ili je zadržati u društvu.<sup>90</sup> Za početak, to proizlazi iz samog pojma „prava“ na dividendu, odnosno prava na podjelu dobiti (čl. 86. st. 1., čl. 87., 167. st. 2. t. 2., čl. 406. st. 1. ZTD-a).<sup>91</sup> Teško bi se uopće moglo govoriti o pravu kada bi ono bilo posve podređeno obvezi lojalnosti. Naime, u tom bi slučaju članovi imali tek određenu diskreciju pri procjeni hoće li društvu trebati ta sredstva u budućem poslovanju. Takav položaj članova društva ne bi se previše razlikovao od položaja članova uprave. Naime, članovi uprave uglavnom nemaju korporativna prava, nego obveze i dužnosti, kao što je voditi poslove društva s pažnjom urednog i savjesnog gospodarstvenika (čl. 252., čl. 430. ZTD-a). U slučaju članova uprave to je sasvim opravdano jer oni nisu (barem ne u tom svojstvu) ništa uložili u društvo, nego vode tuđe poslove.<sup>92</sup> S druge strane, članovi društva su uložili imovinu u društvo, što im daje legitimitet da, barem pod određenim pretpostavkama, pokušaju ostvariti vlastitu imovinsku korist.

Nadalje, ZTD prepušta odluku o isplati dobiti članovima društva, odnosno (glavnoj) skupštini (čl. 220. st. 5. i 6., čl. 406. st. 1. ZTD-a).<sup>93</sup> Slično onome što je već rečeno za odluku o prestanku društva, riječ je o preobražajnom pravu koje se može voluntaristički koristiti. Kada to ne bi bio slučaj, moglo bi se dogoditi da se u društvima koja su u poslovnoj ekspanziji isplata dividende odgodi u nedogled, a da članovi ne mogu doći do novaca osim na način da prodaju poslovni udio.<sup>94</sup>

Naposlijetku, od članova društva ne može se tražiti da znaju procijeniti kolika je vjerojatnost da će zadržana dobiti i u kojoj mjeri pridonijeti budućoj profitabilnosti društva. Za njih je riječ o apstraktnom riziku, kojemu oni mogu opravdano pretpostaviti sadašnju isplatu dividende. Pojednostavljeno, to se može opisati narodnom izrekom: „Bolje vrabac u ruci nego golub na grani.“<sup>95</sup>

Ipak, budući da pravo na podjelu dobiti proizlazi iz postojećeg društva, ono nije posve neovisno o njegovu cilju. Zbog toga bi članovi društva, u iznimnim slučajevima, mogli biti vezani obvezom lojalnosti prilikom glasanja o podjeli dobiti. Za to bi načelno trebale biti ispunjene dvije kumulativne pretpostavke. Prvo, podjela dobiti trebala bi rezultirati značajnom štetom za društvo (što uključuje i izmaklu

90 Za njemačko pravo slično u: Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 101.

91 V. i: Barbić, „Pravo na dividendu“, 1419; koji navodi da to dioničarima pripada po zakonu, a može se ograničiti statutom društva samo kada to dopusti zakon i u opsegu koji je njime određen.

92 Članovi uprave svoja prava izvode iz menadžerskog ugovora koji imaju s društvom, kao i ugovornog prava. Eventualno bi se moglo govoriti o korporativnom pravu biti članom uprave (barem do zakonitog opoziva).

93 Barbić, „Pravo na dividendu“, 1425.

94 Što nije uvijek jednostavno, čak ni kod uspješnih d.o.o.-ova, osobito ako se radi o manjinskom poslovnom udjelu. To je još teže ako se, primjerice, radi o vinkuliranim poslovnim udjelima.

95 Liljana Vidučić, „Donošenje odluke o dividendama“, *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 11 (2004): 88.

dobit).<sup>96</sup> Drugo, moralo bi biti prilično izvjesno da će društvo pretrpjeti tu štetu.<sup>97</sup> Pri tome bi trebalo uzeti u obzir i može li društvo pribaviti sredstva na drugi način, primjerice putem kredita.

Klasični primjer za to bio bi slučaj u kojem je dobit prijeko potrebna društvu radi njegova opstanka.<sup>98</sup> To će relativno rijetko biti slučaj, jer društva kojima prijeto propast najčešće ni ne ostvaruju dobit. Ipak, zamislivo je da se, iako je društvo ostvarilo dobit, nazire kriza koja bi mogla uništiti društvo.<sup>99</sup> Drugi primjer bi mogao biti slučaj u kojem je društvo već započelo neki projekt koji se ne može uspješno završiti ako se isplati dobit, pa bi društvo zbog toga pretrpjelo veliku štetu.

Izložena razmatranja mogu se na odgovarajući način primijeniti i na druge odluke, odnosno članska prava. Ipak, među njima postoje određene razlike koje proizlaze iz njihove različite naravi. Primjerice, članovi društva imaju pravo slobodno glasati o imenovanju članova uprave, jer se ono ne mora temeljiti isključivo na njihovim objektivnim kompetencijama nego i na povjerenju te osobnoj povezanosti. Ipak, od toga članovi društva ne bi smjeli imati neposredne osobne koristi, kao što je to kod podjele dobiti, budući da je ono u funkciji uspješnog vođenja poslova društva. Zbog toga bi obveza lojalnosti trebala djelovati ipak nešto intenzivnije.<sup>100</sup>

Na ranije spomenutom primjeru, većinski član društva načelno bi imao pravo postaviti sebe ili sebi blisku osobu za člana uprave čak i kada ima priliku angažirati kvalificiranijeg ili iskusnijeg menadžera. To, uostalom, proizlazi i iz čl. 445. st. 6. ZTD-a, koji predviđa da nema ograničenja u pravu glasa za člana društva kada se odlučuje o njegovu imenovanju ili opozivu kao člana uprave. Ipak, to bi moglo bilo protivno načelu lojalnosti ako je očito da on ili njemu bliska osoba nisu sposobni voditi društvo određene veličine ili složenosti.

Osim toga, ako društvenim ugovorom nije ograničena sloboda prijenosa poslovnih udjela, članovi društva mogu ih prenijeti kome i kada žele, vodeći se postizanjem najveće cijene, a ne interesima društva.<sup>101</sup> Ne bi trebalo biti *a priori* zabranjeno ni da ih prodaju konkurentu društva, jer nema ništa neobično u tome da se raniji konkurenti preuzimaju ili spajaju.<sup>102</sup> Uostalom, jednom kada takav konkurent postane član društva, i on će biti vezan obvezom lojalnosti. Drugačije bi, međutim, moglo biti ako iz konkretnih okolnosti proizlazi da kupac poslovnog udjela namjerava uništiti društvo ili ozbiljno naštetiti njegovu poslovanju, odnosno ako između njega i ostalih članova društva postoji velika netrpeljivost i sl. Tada bi obveza lojalnosti zabranjivala članu društva da ga proda toj osobi.

96 Za njemačko pravo slično u: Altmeyden, *GmbHG*, § 13, para. 55; kada govori da bi interesi društva morali značajno prevagnuti, kao i: Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 98., 155.

97 Za njemačko pravo slično u: Altmeyden, *GmbHG*, § 13, para. 53.

98 Slično Tomaševski, „Kada isplatiti dividendu, a kada ne“, 127.

99 Za njemačko pravo v. u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 175.

100 Donekle slično, za njemačko pravo v. u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 167; Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 139; koji smatraju da prilikom imenovanja članova uprave primarno treba uzeti interese društva.

101 Slično u: Tepeš i Bilić, „The Purpose of a Company“, 235, 242.

102 Za njemačko pravo donekle drugačije u: Lieder, „§ 13 Juristische Person“, para. 178; Merkt, „§ 13 Juristische Person“, para. 166.

## 5. ZAKLJUČAK

Sloboda vršenja članskih prava i obveza lojalnog postupanja dva su općeprihvaćena načela korporativnog upravljanja koja, međutim, vuku u suprotnim smjerovima.<sup>103</sup> Apsolutna sloboda vršenja članskih prava dokinula bi obvezu lojalnosti, jednako kao što bi i apsolutna obveza lojalnosti dokinula slobodu vršenja članskih prava.

Zadatak pravne znanosti i sudske prakse jest pronaći kriterije pomoću kojih se može uspostaviti optimalna ravnoteža između ta dva idejno suprotstavljena pola.<sup>104</sup> Međutim, u hrvatskom pravu o tome se gotovo i nije raspravljalo, osim upućivanja na činjenice konkretnog slučaja i navođenje pojedinih primjera.

Za početak, važno je ispravno razumjeti cilj društva iz kojega proizlazi obveza lojalnog postupanja. Taj je cilj društva, makar implicitno, određen društvenim ugovorom, a ostvaruje se vođenjem poslova. Poslove uobičajeno vodi uprava društva, pri čemu su njezini članovi dužni postupati kao uredni i savjesni gospodarstvenici. U mjeri u kojoj članovi društva odlučuju o vođenju poslova, što je u d.o.o.-u uobičajeno, i oni su vezani usporedivom obvezom lojalnosti, koja ih obvezuje da uvijek djeluju u najboljem interesu društva. To ne umanjuje njihovu široku diskreciju odabira načina na koji će to postići. Dapače, ta je diskrecija čak i nešto šira nego kod članove uprave, jer članovi društva makar djelomično vode poslove i u vlastitom interesu. Međutim, pri donošenju poslovodnih odluka članovi društva ne bi se nikada smjeli voditi vlastitim interesima koji se ujedno ne podudaraju s interesima društva.

S druge strane, cilj društva se ne može osamostaliti do konkretnog društvenog ugovora iz kojega proizlazi. Zbog toga članovi društva nikada nemaju obvezu glasati za ili protiv izmjena društvenog ugovora, što uključuje i odluke o povećanju i smanjenju temeljnog kapitala. Naime, budući da izmjena društvenog ugovora, jednako kao i njegovo usvajanje, oblikuje sam cilj društva, ona mu je inherentno nadređena.

To može dovesti do naizgled nepoželjnih rezultata, primjerice da većinski članovi donesu odluku o prestanku uspješnog društva ili, što je vjerojatnije, da članovi koji imaju više od jedne četvrtine glasova spriječe povećanje temeljnog kapitala koje bi moglo spasiti neuspješno društvo. Ipak, takvo korištenje prava glasa nije protivno obvezi lojalnosti. Naime, uspješnost društva nije nadnaravni kriterij koji bi mogao nadvladati volju članova. Društva zbog toga mogu propasti, a njihove (pojedine) članove ne treba previše žaliti, jer je riječ o riziku koji je inherentan zajednicama s majoritetnim odlučivanjem. Praktički jedina granica slobode izmjene društvenog ugovora bila bi zabrana šikane.

Naposljetku, ostaje otvorena kategorija ostalih članskih odluka i prava koja nisu isključivo u funkciji ostvarenja cilja društva, kao što su to poslovodne odluke, ali nisu od njega ni sasvim izuzete. Kao najvažniji primjeri mogu se navesti odluka o upotrebi dobiti, odluka o imenovanju i opozivu članova uprave, pravo na dividendu

103 Slično u: Arambašić, „Načelo lojalnog postupanja“, 740.

104 O svojevrsnom „vaganju“ interesa društva i članova društva govori i: Arambašić, „Načelo lojalnog postupanja“, 747.

te pravo prenijeti poslovni udio.

Kroz te odluke članovi društva mogu legitimno ostvarivati vlastiti, „sebični“ interes – primjerice glasati za isplatu dividende, imenovati sami sebe za članove uprave ili prenijeti poslovni udio kada i kome žele. Pri tome ne smeta što to možda nije u najboljem interesu društva, jer bi društvu dobro došla zadržana dobit, jer postoje kompetentniji članovi uprave ili jer bi novi član društva bio lošiji za društvo od ranijeg člana. Ipak, članovi bi se trebali suzdržati od takvog postupanja ako je izvjesno da će ono dovesti do znatne štete za društvo ili druge članove, osobito ako je ta šteta nerazmjerna koristi koju član time namjerava za sebe postići.

Izložena podjela na tri kategorije odluka i prava, naravno, predstavlja nesavršenu generalizaciju. Puno toga će ovisiti o prirodi članskog prava koje se vrši, kao i o svim okolnostima konkretnog društva. Ipak, takav pristup bi mogao biti polazišna točka za ispravno rješavanje članskih nesuglasica i sukoba.

#### LITERATURA

##### Knjige i članci:

1. Altmeyden, Holger. *GmbHG*. München: C. H. Beck, 2023.
2. Arambašić, Jelena. „Načelo lojalnog postupanja članova društava osoba“. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 60, br. 4 (2023): 739-757.
3. Barbić, Jakša. *Pravo društava, Dioničko društvo*. Zagreb: Organizator, 2025.
4. Barbić, Jakša. *Pravo društava, Društva osoba*. Zagreb: Organizator, 2019.
5. Barbić, Jakša. *Pravo društava, Društvo s ograničenom odgovornošću*. Zagreb: Organizator, 2025.
6. Barbić, Jakša. *Pravo društava, Opći dio*. Zagreb: Organizator, 2008.
7. Barbić, Jakša. „Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara“. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 62, br. 5-6 (2012): 1413-1444.
8. Barbić, Jakša. „Zajednica imatelja prava glasa u društvu“. *Zbornik 55. susreta pravnika: Opatija '17* (2017): 31-58.
9. Beurskens, Michael. „§ 13 Juristische Person; Handelsgesellschaft“. U: *Noack/Servatius/Haas GmbHG*. München: C. H. Beck, 2025.
10. Fleischer, Holger i Lars Harzmeier. „Zur Abdingbarkeit der Treuepflichten bei Personengesellschaft und GmbH“. *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht* 33 (2015): 1289-1297.
11. Forsyth, Donelson R. i Crystal L. Hoyt. *For the Greater Good of All: Perspectives on Individualism, Society, and Leadership*. New York: Palgrave Macmillan, 2011.
12. Grigoleit, Hans Christoph. *Aktiengesetz*. München: C. H. Beck, 2025.
13. Gorenc, Vilim. *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*. Zagreb: RRiF, 2008.
14. Hasić, Tea. „Dužnost dioničara na lojalno postupanje prema društvu i ostalim dioničarima“. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 34, br. 2 (2013): 785-815.
15. Kagitçibasi, Cigdem. „Individualism and Collectivism“. U: *Handbook of Cross-Cultural Psychology, Volume 3*, ur. John W. Berry, Marshall H. Segal i Cigdem Kagitçibasi, 1-51. Needham Heights: Allyn and Bacon, 1997.
16. Lieder, Jan. „§ 13 Juristische Person; Handelsgesellschaft“. U: *Michalski GmbHG, Band 1*, ur. Andreas Heidinger, Stefan Leible i Jessica Schmidt. München: C. H. Beck, 2023.
17. Merkt, Hanno. „§ 13 Juristische Person; Handelsgesellschaft“. U: *Münchener Kommentar GmbHG, Band 1*, ur. Holger Fleischer i Wulf Goette. München: C. H. Beck, 2025.
18. Tepeš, Nina i Antun Bilić. „The Purpose of a Company“. *Intereulaweast* 9, br. 2 (2022): 223-268.

19. Tomaševski, Dragan. „Kada isplatiti dividendu, a kada ne“. *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 3 (2008): 126-129.
20. Triandis, Harry C. *Individualism and Collectivism*. New York: Routledge, 1995.
21. Trkanjec, Matej. „Načelo lojalnosti u trgovačkim društvima u kontekstu zabrane zlouporabe prava“. *Pravo u gospodarstvu* 58, br. 4 (2019): 615-634.
22. Vidučić, Ljiljana. „Donošenje odluke o dividendama“. *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 11 (2004): 87-91.
23. Wilhelmi, Rüdiger. „§ 13 Juristische Person; Handelsgesellschaft“. U: *BeckOK GmbHG*, ur. Hildegard Ziemons, Carsten Jaeger i Moritz Pöschke. München: C. H. Beck, 2025.

*Pravni propisi:*

1. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10., 5/14.
2. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22., 145/23., 155/23.
3. Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, br. 111/93., 34/99., 121/99., 52/00., 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 111/12., 125/11., 68/13., 110/15., 40/19., 34/22., 114/22., 18/23., 130/23., 136/24.
4. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine, br. 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09., 90/10., 143/12., 152/14.

*Sudska praksa:*

1. VSRH, Revt-195/2009-2 od 16. lipnja 2010.
2. VTS, Pž-571/2024-2 od 19. veljače 2024.
3. VTS, Pž-929/2015-2 od 6. studenoga 2018.
4. VTS, Pž-1989/06-3 od 4. lipnja 2006.
5. VTS, Pž-2115/2018-2 od 3. travnja 2018.
6. VTS, Pž-2145/2020-3 od 9. ožujka 2022.
7. VTS, Pž-2743/04-3 od 14. veljače 2006.
8. VTS, Pž-2929/2014-3 od 8. studenoga 2017.
9. VTS, Pž-3959/07-3 od 25. rujna 2007.
10. VTS, Pž-5415/2021-4 od 14. prosinca 2022.

**Antun Bilić\***  
**Sara Senjak\*\***

Summary

## **RELATIONSHIP BETWEEN THE FREEDOM TO EXERCISE SHAREHOLDERS' RIGHTS AND THE OBLIGATION TO ACT LOYALLY**

Freedom to exercise shareholders' rights and the obligation to act loyally represent two opposing poles of corporate governance. In their absolute form, each of these principles would negate the other, which makes it necessary to establish criteria for achieving an optimal balance between them. The starting point must be the purpose of the company, from which the duty of loyalty derives and which manifests itself differently with regard to three categories of shareholders' decisions and other rights. The first category consists of management decisions through which the purpose of the company is directly pursued. When voting for these resolutions, shareholders must act loyally and fully subordinate their personal interests to the interests of the company. The second category comprises resolutions amending the articles of association, such as an increase or a reduction of the share capital. Since the goal of the company depends on the specific articles of association, and not vice versa, shareholders are not obliged to act loyally when voting for or against an amendment. The third category includes other shareholders' resolutions and rights, such as resolutions on the distribution of profits, resolutions on the appointment and dismissal of management board members, and the right to transfer shares. Through them, shareholders have the opportunity to pursue their personal interest, which may differ from the company's purpose, but are not completely independent of it. Therefore, shareholders are bound by loyalty only if it is certain that their benefit will result in a disproportionate harm to the company or other shareholders.

**Keywords:** *freedom to exercise shareholders' rights; obligation to act loyally; shareholders; limited liability company; corporate governance.*

---

\* Antun Bilić, Ph.D., Associate Professor, University of Zagreb, Faculty of Law; antun.bilic@unizg.pravo.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5144-0821>.

\*\* Sara Senjak, Mag. iur., Law Trainee, BDV Law Firm, LLP; sara.senjak1@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8323-0045>.

◆ Collected Papers of the Faculty of Law of the University of Rijeka is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International licence (CC BY-NC-ND 4.0).